

บทที่ ๒

ความสัมพันธ์ไทย – ลาว

๒.๑ ความสัมพันธ์พิเศษระหว่างไทยกับสปป.ลาว

คำว่า "ความสัมพันธ์พิเศษ" หรือ special relationship ไม่ใช่ นิยามของทฤษฎีที่ระเบียบแบบแผน แต่เป็นคำที่รู้และใช้เรียกกันโดยทั่วไป เช่นเดียวกับคำว่า "บ้านพี่เมืองน้อง" เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์อันสนิทแนบแน่นระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ที่มีนโยบายที่เป็นพันธมิตรร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในเวทีระหว่างประเทศหลายต่อครั้ง หรือที่พบเห็นได้จากสื่อต่างๆ ที่จะใช้คำว่า "The Anglo-US Special Relationship"

ภายหลังจากการปฏิวัติ สหรัฐฯ ได้โคเดเดียวตนเองเป็นเวลานานจนกระทั่งเข้าสู่เวทีโลกเมื่อเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ แต่จุดสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์พิเศษที่มีต่อสหราชอาณาจักรนั้นเริ่มตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐฯ ได้ร่วมมือกับสหราชอาณาจักรและฝ่ายสัมพันธมิตรต่อสู้กับฝ่ายอักษะ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อปกป้องประชาธิปไตย จากพวกเผด็จการฟาสซิสต์ ต่อมาในยุคสงครามเย็นสหรัฐฯ ก็ได้ร่วมมือกับสหราชอาณาจักรและประเทศพันธมิตรต่างๆ ถ่วงดุลย์อำนาจกับ ฝ่ายสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต อาศัยเหตุผลว่าเพื่อปกป้องโลกเสรีจากลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง สหราชอาณาจักรก็เป็นมิตรประเทศที่สำคัญที่ช่วยเหลือสหรัฐฯ โจมตีอิรักถึง ๒ ครั้ง และสหราชอาณาจักรยังเป็นประเทศแรกที่ประกาศสนับสนุนสหรัฐฯ ปรามปรามกลุ่มก่อร้ายในทุกกรณี

มีการตั้งข้อสังเกตว่า การสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรเป็นพันธมิตรกันอย่างเหนียวแน่น เพราะทั้งสองชาติมีคุณลักษณะที่เหมือนกันในหลายๆ ประการ เรื่องราวดังกล่าวได้เคยถูกกล่าวไว้เมื่อนานมาแล้วเป็นศตวรรษ โดย Charles-Maurice de Talleyrand ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรไว้ว่า หลังจากการปฏิวัติ ชาวอาณานิคมก็ยังคงใกล้ชิดอยู่กับสหราชอาณาจักรอยู่ ทั้งๆ ที่มีฝรั่งเศสเป็นผู้ช่วยเหลือชาวอาณานิคมในการประกาศเอกราชก็ตาม ซึ่งตัวเขานั้นเห็นว่าที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะ การที่ทั้งสองชาติมีภาษาเดียวกัน ระบบกฎหมายเดียวกัน และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่เป็นพันธมิตรผูกพันทั้งสองชาติเข้าด้วยกัน^๑

^๑ Robin Harris. "The State of the Special Relationship," Policy Review, No.113 June- July 2002.

ประเด็นแรกเกี่ยวกับชาติพันธุ์จะเห็นได้ว่า ชาวอาณานิคมผู้ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพจากเกาะอังกฤษ โดยกลุ่มที่สำคัญและชาวอเมริกันนับถือกันว่าเป็นบรรพบุรุษที่มีอิทธิพลต่อรากเหง้าของความเป็นอเมริกันมากที่สุด คือ พวกที่ New England ซึ่งได้สืบทอดคุณลักษณะหลายอย่างจากบรรพบุรุษชาวอังกฤษมาเป็นอันมาก ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์พิเศษขึ้นได้แก่ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และระบบกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ต่อมา ในเรื่องของภาษานั้น คนที่มีชาติพันธุ์เดียวกันโดยปกติจะพูดภาษาเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันมาก ส่วนคนที่คนต่างชาติพันธุ์ถ้าพูดภาษาเดียวกัน สาเหตุก็มักจะเป็นการที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติอื่นมาก่อน ซึ่งสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันจะทำความเข้าใจ และสนิทสนมกันได้ดีกว่าการพูดกันด้วยภาษาอื่นที่ไม่ใช่แม่ภาษาของตน และแน่นอนว่าย่อมต้องมีผลต่อความสัมพันธ์ที่สูงไปกว่าในระดับบุคคลต่อบุคคล คือในระดับรัฐต่อรัฐด้วย แม้แต่ประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลท์ ก็เคยบอกกับนายกรัฐมนตรืเซอร์ซิลล์ ในบันทึกช่วยจำลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๗ ช่วงหนึ่งว่า^๒ “...ถ้าคุณ, โมโลตอฟ, ฮิตเลอร์, สตาลิน, เจียงไคเช็ค และผมต่างใช้ภาษาอังกฤษ การประชุมของพวกเราคงจะง่ายขึ้น และเหนื่อยน้อยกว่าที่จะต้องมาแปลทุกสิ่งทุกอย่าง...” ส่วนสำหรับเรื่องระบบการเมืองและเศรษฐกิจก็เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป จึงไม่ขอก้าวในรายละเอียด

ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสปป.ลาว ทั้งสองประเทศก็มีความสนิทสนมใกล้ชิดกันเป็นอันมาก เพราะต่างก็มีคุณลักษณะต่างๆ คล้ายคลึงกันหลายประการ จนมีคำพูดติดปากว่า บ้านพี่เมืองน้อง หรือที่ปรากฏในกระแสพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า “ประเทศของเราอยู่ติดกัน ประชาชนทั้งสองชาติต่างนับถือพุทธศาสนาและมีสถาบันและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงเรียกว่าเป็นพี่น้องกัน”^๓ ทำให้เกิดความน่าสนใจว่า ความสัมพันธ์ไทย-ลาวจะสามารถเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์พิเศษได้หรือไม่ ซึ่งถ้าไทยและสปป.ลาวมีความสัมพันธ์พิเศษกัน ก็จะสามารถใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นกลไก หรือเครื่องมือ เพื่อสร้างเสริมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกันให้แน่นแฟ้นมากขึ้นได้

ดังนั้น ต่อไปนี้จะเป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสปป.ลาว ในด้านต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจกับความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างของทั้งสองชาติ ว่าจะเข้ากันได้เป็นความสัมพันธ์

^๒ เอกสารราชการในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ และอัตถชีประวัติของประธานาธิบดี แฟรงคลิน ดี. รูสเวลท์ สามารถศึกษาค้นคว้าได้จาก Website ของ Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum (<http://www.fdrlibrary.marist.edu/>)

^๓ สีดา สอนศรี บรรณาธิการ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพฯ : บริษัทเก็ลด์ไทย, ๒๕๓๘) หน้า ๒๗๘.

พิเศษในอีกรูปแบบหนึ่งหรือไม่ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์พิเศษของไทยและสปป.ลาว ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ในด้านต่างๆ ดังนี้

- ก. ชชาติพันธุ์ (ของคนส่วนใหญ่ในประเทศ) และภาษา (ราชการ)
- ข. วัฒนธรรมและศาสนา
- ค. ระบบการเมืองการปกครอง และระบบเศรษฐกิจ

๑) ชชาติพันธุ์และภาษา

ในเรื่องเกี่ยวกับชชาติพันธุ์ ไทยและลาวผูกพันกันมานับตั้งแต่ในลักษณะที่เป็นกิ่งประวัติศาสตร์ กิ่งตำนาน ซึ่งมีข้อสันนิษฐานถึงต้นกำเนิดแตกต่างกันไปมาก บ้างว่ามาจากเทือกเขาอัลไตในประเทศจีน บ้างว่าเป็นชนดั้งเดิมของแหลมสุวรรณภูมินี้ อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยก็มีข้อสันนิษฐานที่ยอมรับกันโดยแพร่หลาย และหลักฐานทางประวัติศาสตร์สนับสนุนว่า ทั้งสองชนชาติสืบเชื้อสายมาบรรพบุรุษเดียวกัน คือ ชนชาติอ้ายลาว (Ai Lao) ซึ่งมีความเป็นมายาวนานกว่าเรื่องราวชาวอาณานิคมของอังกฤษในสหรัฐฯ นับพันปี นอกจากนี้ ในอดีตไทย-ลาวก็ยังมีความเชื่อร่วมกันว่าสืบเชื้อสายมาจากขุนบรม กษัตริย์โบราณ ที่ได้รับบัญชาจากสวรรค์ให้มาปกครองบ้านเมือง และพระโอรสของขุนบรม ๗ พระองค์ ได้แยกย้ายออกไปสร้างเมืองตามที่ต่างๆ จนกลายเป็นอาณาจักรไทย ลาว ญวน และตาลีฟู (สิบสองปันนา) ซึ่งความเชื่อนี้มีผลต่อการนับญาติมิตรของกษัตริย์ในยุคนั้น เช่นกรณีของพระเจ้าฟ้ารุ่งกับพระเจ้าอู่ทองที่จะกล่าวต่อไป^๔

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ต่อมาปรากฏว่าชนชาติอ้ายลาวนั้น ได้แตกกระจายกันไปหลายทิศทาง แยกได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้^๕

- ก. กลุ่มที่อพยพไปทางตะวันตก กลายเป็นไทยใหญ่ ในตอนเหนือของสหภาพพม่า เป็นไทยอาหม ในแคว้นอัสสัมของอินเดีย และเป็นเงี้ยว หรือฉาน ในทางตะวันออกของสหภาพพม่า
- ข. กลุ่มที่อพยพไปทางตะวันออก กลายเป็นชาวญวนหรือเวียดนามในปัจจุบัน
- ค. กลุ่มที่อพยพไปทางใต้ คือ ไทยและลาวในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่านอกจากที่ไทยและลาวจะสืบเชื้อสายมาจากชนชาติเดียวกันแล้ว ยังมีความใกล้ชิดกันมากกว่าคนเชื้อสายเดียวกันกลุ่มอื่น เช่น ไทยใหญ่หรือญวน เพราะไทยและลาวอยู่ในสายย่อยเดียวกัน

^๔ พันเอก พยงค์ หิมเจริญ. "ประวัติศาสตร์ชนชาติลาว" เอเชียปริทัศน์ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๓๖.

หน้า ๒๖-๒๘.

^๕ อุทัย เทพสิทธิ. ความเป็นมาของไทย-ลาว (กรุงเทพฯ : สาน์สวรรณคดี, ๒๕๐๕) หน้า ๑๒-๑๓.

ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ชนชาติอ้ายลาวสายที่อพยพมาทางใต้บริเวณลุ่มน้ำโขง ต่างได้ตั้งเมือง เป็นอิสระแยกกันออกไปเป็น ๔ รัฐ ฝ่ายลาว ๒ และฝ่ายไทย ๒ อาณาจักร อันได้แก่^๖

- ก. ล้านนา มีกรุงล้านนาหรือนครเชียงใหม่เป็นราชธานี
- ข. ล้านช้าง มีกรุงศรีสัตนาคนหุตหรือกรุงล้านช้างเป็นราชธานี
- ค. อโยธยา หรือ อโยธยา มีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
- ง. สุโขทัย มีกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี

จวบจนเมื่อราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๓ อาณาจักรล้านช้าง ได้แยกเป็น ๓ อาณาจักร ไม่ขึ้นแก่กัน* โดยมี หลวงพระบาง ปกครองลาวภาคเหนือ เวียงจันทน์ ปกครองลาวภาคกลาง และจำปาสัก ปกครองลาวภาคใต้ ซึ่งแต่ละอาณาจักรมีราชวงศ์ปกครองตนเอง ศิลปวัฒนธรรมก็แตกต่างกันไปบ้างด้วย^๗

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาวในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยานั้น ไม่ประสบปัญหา ความขัดแย้งกันมากนัก ตรงกันข้ามกลับมีการแสดงถึงมิตรไมตรีต่อกันหลายครั้ง โดยเฉพาะในสมัย กรุงศรีอยุธยาตอนต้นและกลาง และหากจะพิจารณาในความสัมพันธ์ไทยและลาวในช่วงประวัติศาสตร์ อันใกล้แล้ว กลับยิ่งทำให้เห็นชัดยิ่งขึ้นว่า จวบจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ไทยและลาวยังคง เกี่ยวพันทางด้านชาติพันธุ์กันมากเพียงใด คือ ก่อนรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงทำการปฏิรูปโครงสร้างการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ราชอาณาจักรไทยในสมัยนั้น ปกครองด้วยการแบ่งหัวเมืองเป็นชั้น ๆ ซึ่งสาระสำคัญอยู่ตรงที่ พื้นที่ประเทศไทยเกือบครึ่งหนึ่ง คือ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน เคยเป็นส่วนที่ถูกเรียกว่า “หัวเมืองลาว” มาก่อนที่จะมีการปฏิรูปการปกครอง

กลุ่มของหัวเมืองลาวนั้น มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลมาก ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ หัวเมืองลาว ที่แต่เดิมรู้จักกันในนามอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งถูกเรียกว่า “หัวเมืองลาวพวน” และหัวเมืองลาวทางภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่มณฑลนครราชสีมาไปจนจรดกับฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง เรียกว่า “หัวเมืองลาวกาว” หรือก็คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในปัจจุบันนั่นเอง

ในการปกครองหัวเมืองลาวกาวนั้น ได้แบ่งหัวเมืองออกเป็นฝ่ายต่างๆ อันได้แก่^๘

^๖ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๗-๕๘.

* พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช กษัตริย์ล้านช้าง ไม่มีพระโอรสสืบราชบัลลังก์ ซึ่งการแตกเป็น ๓ อาณาจักรนี้ นักประวัติศาสตร์เห็นว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ลาวอ่อนแอลงอย่างมาก

^๗ ม.ล. สूरสวสดี สุขสวสดี. จากหลวงพระบางถึงเวียงจันทน์. (กรุงเทพฯ : วิทยุชน, ๒๕๔๔) หน้า ๒๕.

- ก. หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ศูนย์กลางอยู่ที่จำปาสัก
- ข. หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์กลางอยู่ที่อุบลราชธานี
- ค. หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ ศูนย์กลางอยู่ที่หนองคาย
- ง. หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง ศูนย์กลางอยู่ในนครราชสีมา

เมื่อรวบรวมหัวเมืองลาวลาว เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอย่างเป็นทางการในรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อหัวเมืองลาวลาว เป็น “มณฑลลาวลาว” และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่อีกครั้งเป็น “มณฑลอิสาน” ส่วนหัวเมืองทางภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนา โดยทางเชื้อชาติแล้วก็จัดได้ว่าเป็นกลุ่มชนเชื้อชาติลาว แต่เนื่องจากอยู่ใกล้กับพม่าจึงตกอยู่ใต้อิทธิพลของพม่าเป็นเวลานาน จึงมีลักษณะวัฒนธรรมที่ต่างจากหัวเมืองลาวทางตะวันออกเฉียงเหนือไปบ้าง อย่างไรก็ตามอาณาจักรล้านนาก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในรัชสมัยเดียวกันนี้

หลังจากนั้น หัวเมืองลาวจำนวนมากทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ได้ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ทำให้ความสัมพันธ์ในรูปแบบของรัฐเหินห่างกันมาก แต่ระดับประชาชนนั้นยังมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ผ่านยุคสงครามเย็นผ่านจนมาสู่สมัยปัจจุบัน เหตุการณ์วุ่นวายต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็มีอาจยุติความสัมพันธ์ทางสายเลือดของประชาชนทั้งสองฝั่งโขงได้

ความสัมพันธ์ทางสายเลือดนั้นคงอยู่ได้ก็เพราะ การแต่งงานข้ามประเทศ ที่เมื่อแต่งงานหนึ่งคู่ก็จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ในฐานะเครือญาติของเพิ่มขึ้นถึงสองตระกูล ซึ่งทำให้การไปมาหาสู่ระหว่างสองฝั่งโขงเพิ่มมากขึ้น จากงานวิจัยของ สุวิทย์ ชีรสาคัด เรื่องประวัติศาสตร์ลาว ได้สุ่มตัวอย่างคู่สมรสในฝั่งไทย ที่สามีหรือภรรยาเป็นคนสัญชาติลาว จำนวน ๓๔ คู่ พบว่ามีเพียง ๑ ใน ๔ คู่ เท่านั้น ที่คู่สมรสเป็นคนลาวด้วยกัน ที่เหลืออีก ๓ ใน ๔ คู่ มีสามีหรือภรรยาเป็นคนไทย^{๙๐} ประเด็นเรื่องการแต่งงานกลับไปกลับมาข้ามพรมแดนนี้ เป็นข้อได้เปรียบที่ทำให้ชาวไทยและลาว มีสายเลือดใกล้ชิดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ไทยและลาว เป็น เพียงไม่กี่ชนชาติในโลก ที่สามารถใช้ภาษาพูดของชาติตนติดต่อกันได้โดยไม่ต้องอาศัยล่ามแปลก็เข้าใจกันได้ ภาษาลาวและภาษาถิ่นอีสานของไทยนั้น

^{๘๘} ไพฑูรย์ มีกุล. การปฏิรูปการปกครองมณฑลอิสานสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิ-ประสงค์ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่ (พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๕๓). วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕. หน้า ๒๑-๒๓.

^{๘๙} สุวิทย์ ชีรสาคัด. ประวัติศาสตร์ลาว ๑๗๑๕-๑๘๗๕. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑, หน้า ๓๘๖.

^{๙๐} ข้าเรื่องเดียวกัน.

ใกล้เคียงกันมากจนแทบจะเป็นภาษาเดียวกัน กระนั้นก็เป็นเรื่องน่าสนใจที่ในภาษาไทยกลางที่เป็นคำไทยแท้ (มิได้มาจากภาษาอื่น) และภาษาลาว มีคำจำนวนไม่น้อยที่เป็นคำเดียวกัน ออกเสียงเหมือนกัน และความหมายเดียวกัน พิสูจน์ได้อย่างแน่ชัดว่าทั้งสองภาษามีรากเหง้ามาจากภาษาเดียวกัน คำเหล่านี้ เช่น กิน นอน นั่ง ไป มา หู ตา มือ แขน ขา ปาก เป็นต้น^{๑๑} รวมทั้งยังมีคำยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤตเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน ส่วนวิธีการประสมคำ (พยัญชนะกับสระ) ของลาวก็เหมือนกับของไทยแต่จำนวนพยัญชนะและสระของลาวจะมีน้อยกว่า* และไม่นิยมออกเสียงควบกล้ำ ร และ ล ยกตัวอย่างเช่น คำว่า เครื่องใช้ กับ เคื่องใช้ ประเทศ กับ ปะเทศ^{๑๒} เป็นต้น ซึ่งมีความหมายเหมือนกันทุกอย่าง

๒) ศาสนาและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมและศาสนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน เพราะวัฒนธรรมประเพณีจำนวนมาก สืบเนื่องมาจากพิธีกรรมทางศาสนา และศาสนาดั้งเดิมก็จะแปรเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมพื้นเมือง จึงขอก้าวไปพร้อมกัน ซึ่งทั้งหมดมีพื้นฐานมาจากศาสนาที่ไทยและลาวเคารพนับถือเป็นศาสนาประจำชาติ โดยที่ทั้งสองนับถือศาสนาเดียวกัน ซ้ำยังเป็นนิกายเดียวกันด้วย คือ พุทธศาสนานิกายเถรวาท สายลัทธิเถรวาท

นับแต่โบราณกาล ลาวนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีเจ้ามหาชีวิตเป็นพุทธมามกะ และองค์อัครศาสนูปถัมภก^{๑๓} เหมือนกับไทยทุกประการ ในอดีตพระเจ้าฟ้ารุ่งมได้อัญเชิญพระบางจากลังกา มาประดิษฐานที่ล้านช้าง และนำต้นศรีมหาโพธิ์มาปลูก พร้อมทั้งเชิญพระเถระมาปลูกฝังพระธรรมคำสั่งสอน บางสมัยเช่นสมัยพระโพธิสารธรรมมิกราช ถึงกับตรากฎหมายให้เลิกนับถือผีสง และมีการสั่งให้หรือศาลเจ้าหลวง แล้วสร้างวัดขึ้นแทน และเผยแพร่มหาพุทธศาสนาแก่ประชาชนอย่างเดียวิ^{๑๔} พุทธศาสนาของลาวจึงเข้มแข็งมาก แม้ว่าสถาบันกษัตริย์ของลาวจะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ศาสนาพุทธก็ยังคงเป็นศาสนาประจำชาติลาวอยู่ พร้อมกันนี้ชาวลาวทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทยังคงมีความเชื่อและประเพณีในเรื่องภูตผีและวิญญาณอยู่ และมีร่องรอยที่แสดงว่าเป็นสิ่งที่ผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ

^{๑๑} อุทัย เทพสิทธิธา. เรื่องเดิม. หน้า ๖๕.

* นอกจากนี้ ลาวยังไม่มีเสียง ฉ และ ช

^{๑๒} อุทัย เทพสิทธิธา. เมืองลาว พื้นน่องฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง. (พระนคร : สหสยามพัฒนา, ๒๕๑๑) หน้า ๔๐ - ๔๒.

^{๑๓} กรมการปกครอง. หนังสือชุดประเทศไทยแดนไทย เล่มที่ ๒ พระราชอาณาจักรลาว. (กรุงเทพฯ : กองวิชาการ, ๒๕๑๖) หน้า ๗.

^{๑๔} พันเอก พยัคฆ์ หิมเจริญ. เรื่องเดิม. หน้า ๓๑ - ๓๒ และ ๓๕.

พราหมณ์^{๑๕} กับความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิมเข้าด้วยกัน เช่นเดียวกับชนบทของไทย ตัวอย่างประการหนึ่งคือ คติการนับถือผี ดังที่ปรากฏในความเชื่อของชาวภาคเหนือและภาคอีสาน ที่แต่เดิมเคยเป็นหัวเมืองลาวมาก่อน อาทิ การไหว้ผีบรรพบุรุษ ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ที่พบกันได้ทั่วไป หรือประเพณีเฉพาะท้องถิ่น เช่น ที่หลวงพระบางจะมีประเพณีการอุทิศบ้านจำลองให้แก่ผู้ตาย เหมือนกับที่อำเภอแม่ลาญ้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่^{๑๖}

ก่อนการปฏิวัติ พุทธศาสนาของลาวแบ่งเป็น ๒ นิกาย เช่นเดียวกับไทย คือ ธรรมยุติกนิกาย และมหานิกาย วัดหลวงหรือวัดที่อยู่ในอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ส่วนมากจะเป็นวัดธรรมยุต^{๑๗} ต่อมาเมื่อเปลี่ยนเป็นสปป.ลาวแล้ว พุทธศาสนาในลาวได้ถูกปฏิรูปรูปทางโครงสร้าง แต่ก็มิใช่เรื่องเสียหายในมุมมองของคนลาว ดังที่ คำตัน เทพบัวลี แสดงทรรศนะว่า รัฐบาลสปป.ลาว ได้รวบรวมผู้แทนคณะสงฆ์ทั่วประเทศลาวเพื่อเปิดการประชุมใหญ่ขึ้น ผลของการประชุม คือ การได้รวมคณะสงฆ์ธรรมยุติและมหานิกาย เข้าด้วยกัน ปัจจุบันที่สปป.ลาวจึงไม่มีนิกาย ทำให้โครงสร้างขององค์การพุทธศาสนาจะหดรัดและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีสิทธิ์ร่วมในงานบ้านงานเมืองมากขึ้น เช่น การมีบทบาทเคลื่อนไหวต่อต้านอาวุธปรมาณูเพื่อสันติภาพของโลก^{๑๘} เป็นต้น

กระนั้นไม่ว่ารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ของสปป.ลาวจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร ความใกล้ชิดเคียงกันทางภูมิศาสตร์ และการที่ชาวไทยและลาวสามารถไปมาหาสู่กันได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ได้ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ในทางศาสนาระดับประชาชนทั้งสองประเทศเพิ่มขึ้น จนทำให้เกิดประเพณีนิยมเกิดขึ้น คือ การทอดกฐินผ้าป่าข้ามชาติในวัดฝั่งลาว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นที่นิยมอย่างมาก และมีได้จำเพาะเจาะจงอยู่แต่ชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอาณาเขตติดกับสปป.ลาวเท่านั้น แต่ชาวไทยในภาคอื่นก็นิยมด้วย ซึ่งโดยมาก มักจัดควบคู่ไปกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

นอกจากจะมีความสัมพันธ์ทางศาสนาของภาคประชาชนแล้ว ภาครัฐก็มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางศาสนาต่อกันด้วย เนื่องจากสปป.ลาวเป็นประเทศสังคมนิยมที่ค่อนข้างจะแตกต่างไปจากสังคมนิยมอื่นในประเด็นที่ว่า ตามหลักการแล้วสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์จะไม่ให้การสนับสนุนสถาบันทางศาสนาหรือในบางประเทศอาจมีการทำลายล้างสถาบันทางศาสนาอย่างรุนแรง เช่น กรณีที่เขมรแดงกระทำใน

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗.

^{๑๖} ม.ล. สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. เรื่องเดิม. หน้า ๘๕.

^{๑๗} กรมการปกครอง. เรื่องเดิม. หน้า ๗-๘.

^{๑๘} คำตัน เทพบัวลี. "พุทธศาสนากับสังคม" เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-ลาว.

กัมพูชา แต่สปป.ลาวกลับผูกพันกันศาสนาพุทธนิกายเถรวาทอย่างเหนียวแน่น กิจกรรมทางศาสนา ทุกอย่างได้รับการสืบสานเป็นปกติ แม้แต่ช่วงที่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสอง ค่ายยังคงอยู่ เช่น เมื่อพ.ศ.๒๕๑๘ รัฐบาลไทยยังได้จัดส่งคณะพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิไปช่วยเหลือ รัฐบาลสปป.ลาวเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาปริยัติธรรม การเผยแพร่ศาสนา และการจัดการ สอนศาสนาในโรงเรียนตามคำขอความช่วยเหลือของรัฐบาลสปป.ลาวด้วย^{๑๕}

ความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและลาว ที่สืบเนื่องมาจากศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง คือ ประเพณีการทำบุญร่วมกันที่วัด ที่เรียกว่า “ประเพณีสิบสองเดือน” หรือใน ภาษาลาวว่า “ฮิตสิบสอง”^{๑๖} ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีเดียวกับที่ถือปฏิบัติกันในประเทศไทย หรือถ้า ไม่มีในประเทศไทยก็จะเป็นประเพณีทางพุทธนิกายเถรวาทเช่นกัน เปรียบเทียบฮิตสิบสองกับประเพณี ของไทย ได้ดังนี้

- เดือนอ้าย (ธันวาคม) ประเพณี “สังฆเจ้าเข้ากรรม”

พระภิกษุสงฆ์ที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสใน ๑๓ สิกขาบท บทใดบทหนึ่ง ภิกษุผู้ต้องอาบัติจะต้อง อยู่กรรม คือ ทรมานตนเองด้วยการปฏิบัติต่างๆ จึงจะพ้นโทษนั้นได้ ไม่มีในวิถีปฏิบัติของคณะสงฆ์ไทย

- เดือนยี่ (มกราคม) ประเพณี “หาพินมาไว้”

เป็นการเตรียมการหาพินมาไว้ใช้ทำข้าวจีในเดือนสาม

- เดือนสาม (กุมภาพันธ์) ประเพณี “บุญข้าวจี” และ “บุญมาฆบูชา”

ข้าวจีเป็นขนมทำโดยนำข้าวมาปั้นเป็นก้อนเพื่อถวายพระ ที่ลาวมีความสำคัญมากถึงกับเป็น วันหยุดราชการ^{๑๗} ส่วนบุญมาฆบูชาเหมือนกับของไทย

- เดือนสี่ (มีนาคม) ประเพณี “บุญพระเวส”

พระเวส ในที่นี้หมายถึง พระเวสสันดร มีการฟังเทศน์มหาชาติให้ครบ ๑,๐๐๐ คาถาเช่นเดียวกับไทย

- เดือนห้า (เมษายน) ประเพณี “สังฆานต์ขึ้น ถุดฟ้าใหม่”

คือ วันสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่นั้นเอง

- เดือนหก (พฤษภาคม) ประเพณี “บุญวิสาขบูชา” และ “บุญบั้งไฟ”

^{๑๕} กระทรวงการต่างประเทศ. วิวัฒนาการความสัมพันธ์ไทย-ลาว. (กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๒๕) หน้า ๘.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗.

^{๑๗} มหาสิลา วีระวงส์. ฮิตสิบสอง. (อุบลราชธานี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอุบลราชธานี, ๒๕๒๕) หน้า ๖๕.

ทั้งสองประเพณีเรียกรวมกันว่า ประเพณีบุญเดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟ ชาวหลวงพระบางไม่นิยมทำ ผู้นิยมทำคือชาวลาวลื้อแขวงสิบสองปันนา

- เดือนเจ็ด (มิถุนายน) ประเพณี “บุญเลี้ยงอารักษ์หลักเมือง”

ชาวลาวให้ความสำคัญกับหลักเมืองเช่นเดียวกับไทย

- เดือนแปด (กรกฎาคม) ประเพณี “บุญเข้าวัสสา”

ประเพณีเข้าพรรษา

- เดือนเก้า (สิงหาคม) ประเพณี “บุญข้าวประดับดิน หรือ บุญห่อข้าวน้อย”

นำข้าวไปนาในนา หรือเรียกว่า ประดับดิน เชื่อว่าจะส่งผลบุญให้ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว มีความสัมพันธ์กับพิธีพืชมงคล หรือ ขอฟน ของไทย คือ เมื่อทำนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ทำพิธีขอฟนให้ตกบริบูรณ์^{๒๒}

- เดือนสิบ (กันยายน) ประเพณี “บุญข้าวสาก”

เป็นประเพณีเดียวกับที่ปฏิบัติกันในประเทศไทย คือ ประเพณีทำกระยาसारของชาวไทยภาคกลาง และประเพณีทำบุญก๋วยสลาก

- เดือนสิบเอ็ด (ตุลาคม) ประเพณี “บุญออกวัสสา”

แปลตรงตัวว่า ออกพรรษา

- เดือนสิบสอง (พฤศจิกายน) ประเพณี “บุญกฐิน” และ “ไหว้ธาตุ”

บุญกฐิน คือ ทอดกฐิน ส่วนประเพณีไหว้ธาตุ พี่น้องชาวลาวจะพากันไปสักการะพระธาตุหลวงในนครเวียงจันทน์*

ยิ่งกว่านั้น ข้อดีประการหนึ่งจากการที่ไทยและลาวมีพรมแดนติดกัน เหนือไปจากกิจกรรมทำบุญข้ามชาติที่กล่าวมาแล้ว ไทยและลาวยังสามารถจัดกิจกรรมทางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นประเภทอื่นๆ เพื่อกระชับมิตรสัมพันธ์ได้ด้วย เช่น การแข่งเรือประเพณี ระหว่างจังหวัดหนองคายและเวียงจันทน์ ซึ่งทั้งสองฝ่ายผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ^{๒๓} หรือที่เรียกว่า “การแข่งเรือยามมิตรภาพ” หรือ “ช่วงเรือมิตรภาพ” ในภาษาลาว เริ่มจัดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ ๙

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๕.

* พระธาตุหลวง มีลักษณะคล้ายบุโรพุทโธในอินโดนีเซีย เชื่อกันว่าเป็นที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ส่วนกระดูกหัวหน้า

^{๒๓} กระทรวงการต่างประเทศ. เรื่องเดิม. หน้า ๑๗.

ตุลาคม ๒๕๒๒ ที่ทำบ้านจอมแจ้ง เมืองสีสัตะนาก แขวงคำแพงนครเวียงจันทน์^{๒๔} นอกจากนี้ยังมีการจัดการแข่งขันเรือประเภทเดียวกันขึ้นอีกหลายจุด เช่น การแข่งขันเรือยาวแขวงคำม่วนและจังหวัดนครพนม^{๒๕}

และในประเด็นเรื่องของความเหมือนหรือลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมอื่นๆ สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของคนตระกูลไทย-ลาว "ที่น่าสนใจอีก ๒ ประการ คือ^{๒๖} ปลุกและบริโภคน้ำข้าวเหนียว กับยกเสาเรือนสูง

ประเด็นแรก คือ พบว่าคนกลุ่มที่เพาะปลุกและบริโภคน้ำข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก มักจะเป็นคนในตระกูลไทย-ลาว หรือมีชนชั้นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาก่อน ซึ่งทุกวันนี้ยังไม่อาจสรุปได้ว่าคนกลุ่มอื่นในแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่กินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก แต่ยังไม่พบหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนว่า มีคนกลุ่มอื่นนอกเหนือไปจากคนตระกูลไทย-ลาวปลุกและบริโภคน้ำข้าวเหนียว ซึ่งแม้ว่าคนตระกูลไทย-ลาวที่อยู่ตอนล่างแถบชายทะเล จะเลิกบริโภคน้ำข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีร่องรอยที่เหลืออยู่ คือ การไหว้ผีบรรพบุรุษโดยใช้ข้าวเหนียว สำหรับคนไทยนั้นในปัจจุบันที่เพาะปลุกและบริโภคน้ำข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก จำเพาะกลุ่มใหญ่ในบริเวณแม่น้ำโขงแถบภาคเหนือและภาคอีสานเท่านั้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวภาคกลางที่เลิกกินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักแล้ว กลับนิยมบริโภคอาหารร่วมกับข้าวเหนียว เช่น ลาว ส้มตำ เป็นต้น^{๒๗}

ประเด็นต่อมาว่าด้วยเรื่องบ้านที่ยกเรือนเสาสูง ก็เป็นลักษณะร่วมที่น่าสนใจ มีผู้ให้ความเห็นว่าชาวไทยที่ราบลุ่มแม่น้ำปลุกบ้านยกเรือนเสาสูง เพราะอยู่ในบริเวณน้ำท่วมถึง ในขณะเดียวกัน ในหุบเขาของหลวงพระบางที่ภูมิประเทศต่างจากไทยภาคกลางมาก ก็กลับมีบ้านที่ยกเสาเรือนสูง แล้วมักจะใช้ไต้ถุ่นทำกิจกรรมพิเศษ เช่น ทอผ้า^{๒๘}

^{๒๔} มณฑล คงแถวทอง. สรุปรายงานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว ค.ศ.๑๕๗๕ - ๑๕๘๒.

(กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๓๕) หน้า ๑๕๘.

^{๒๕} ซ้ำเรื่องเดียวกัน.

^{๒๖} สุจิตต์ วงษ์เทศ. "ศิลปวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ของผู้คนในตระกูลไทย-ลาว กลุ่มต่างๆ"

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-ลาว. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และโครงการสันติภาพและการพัฒนา, ๒๕๓๑) หน้า ๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗.

๓) ระบบการเมืองการปกครอง และระบบเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าไทยและลาวมีความใกล้ชิดกันมากทั้งเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม แต่ระบบการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ กลับมีลักษณะตรงข้ามกัน เพราะไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ขณะที่สปป.ลาวใช้ระบอบสังคมนิยมทั้งทางระบอบการเมืองการปกครองและระบบเศรษฐกิจ โดยมีประธานประเทศ (เทียบเท่าประธานาธิบดี) เป็นประมุข ซึ่งดูราวกับว่าทั้งสองชาติห่างเหินกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความใกล้เคียงหลายประการที่ช่วยให้ไทย-ลาวมีผู้ทางที่จะใกล้ชิดกันได้

เรื่องแรก คือ ความสัมพันธ์ของประชาชนลาวกับพระมหากษัตริย์ไทย ที่ปรากฏว่าประชาชนของสปป.ลาว ประเทศสังคมนิยมที่ยกเลิกสถาบันกษัตริย์ไปแล้ว ยังถวายเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ของประเทศทุนนิยมเช่นไทยอย่างยิ่ง ทุกครั้งที่มีการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว จะมีประชาชนลาวมาเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่นเสมอ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ สามารถตอบได้ว่า ลาวเป็นประเทศที่ปกครองด้วยพระมหากษัตริย์ หรือที่ลาวเรียกว่า เจ้ามหาชีวิต อย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่าพันปี สปป.ลาวปกครองในระบอบสังคมนิยมเพียง ๓๐ กว่าปี เท่านั้น ดังนั้นชาวลาวย่อมต้องมีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในเชิงวัฒนธรรมอยู่ไม่น้อย แม้ว่าจะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไปแล้วก็ตาม ซึ่งมีหลักฐานว่า ลาวมีพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่ ขุนลอ พระราชโอรสองค์โตของขุนบรม ทรงสร้างเมืองล้านช้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓ ต่อมา ถึงแม้ว่าจะถูกปกครองโดยฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสก็ยังคงสถาบันกษัตริย์ไว้ โดยให้เจ้ามหาชีวิตประทับที่หลวงพระบาง แต่ไม่ให้มีบทบาททางการเมือง^{๒๕}

อย่างไรก็ตาม สถานะของเจ้ามหาชีวิตลาวในระยะหลังไม่เป็นที่เคารพนับถือ เนื่องจากชาวลาวมองว่า เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์อยู่ข้างฝ่ายฝรั่งเศส ขณะที่เจ้าเพชรราช ผู้เป็นอุปราช ต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว พอมาถึงรัชสมัยของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา ภาพพจน์ของเจ้ามหาชีวิตก็เสื่อมลง และประชาชนส่วนใหญ่ก็หันไปสนับสนุนฝ่ายสังคมนิยม ต่อมา หลังจากฝ่ายสังคมนิยมเข้าปกครองประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ สถาบันกษัตริย์ก็ถูกยกเลิกไปโดยไร้การต่อต้าน (ดูตอนท้ายของข้อ ๒.๒) กระนั้น ผู้ได้รับเกียรติให้ดำรงตำแหน่งประธานประเทศเป็นคนแรกก็เป็นเชื้อพระวงศ์ คือ เจ้าสุภานุวงศ์ นอกจากนี้ความรู้สึกภาคภูมิใจในสถาบันกษัตริย์ลาวก็ยังคงถูกจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ เจ้ามหาชีวิตและเชื้อพระวงศ์

^{๒๕} พันเอก พยงค์ หิมเจริญ. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๘ และ ๔๘ - ๕๐.

* เจ้าสุภานุวงศ์ เป็นผู้ก่อตั้งขบวนการกู้ชาติ "แนวลาวอิสระ" ขึ้นเพื่อขับไล่ฝรั่งเศส ชาวสังคมนิยมยกย่องให้สมญาเจ้าสุภานุวงศ์ว่า "เจ้าชายแดง"

ในอดีตหลายพระองค์ เช่น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เจ้าอนุวงศ์ เจ้าเพ็ชรราช ฯลฯ ยังคงได้รับการเคารพยกย่องจากลูกหลานชาวลาวจวบจนปัจจุบัน

ที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มนโยบายทางการเมืองของสปป.ลาว จะสังเกตได้ว่า สปป.ลาวนั้น ที่มีได้เป็นสังคมนิยมแบบเคร่งครัด แต่กลับประสานเอาแนวคิดทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเข้าไปด้วย จนมีรูปแบบเฉพาะขึ้นมา ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์กับไทยเลย ตัวอย่างหนึ่งเห็นได้จากเนื้อหาของ “โครงการเมือง ๑๘ อำเภอ” ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่รัฐบาลสปป.ลาวยึดถือมาตั้งแต่สมัยสงครามกลางเมือง^{๓๐} ได้แก่

ก. นโยบายภายในประเทศ ข้อที่ ๓ ระบุว่า ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการไปมาและในการตั้งภูมิลำเนา สิทธิเสรีภาพในการประกอบรัฐวิสาหกิจ และสิทธิเสรีภาพในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนตัว แสดงถึงความที่สปป.ลาวยังเป็นสังคมเปิด ที่ปฏิเสธระบบคอมมิวนิสต์ตามแนวทางสังคมนิยมดั้งเดิมที่ปรากฏในสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียต รวมทั้งสปป.ลาวยังมีแนวคิดที่แฝงความเป็นเสรีนิยมทางเศรษฐกิจอยู่ด้วย

และต่อมาภายหลัง ในปีพ.ศ. ๒๕๒๒ สปป.ลาวได้ประกาศนโยบายเศรษฐกิจแบบใหม่ เป็นการผสมผสานระหว่างสังคมนิยมกับทุนนิยม หรือที่รู้จักกันในชื่อ จินตนาการใหม่ (New Thinking) ซึ่งเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ ธุรกิจทั้งเอกชนและภาครัฐมีอิสระในการตัดสินใจ ธุรกิจเอกชนได้รับการส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในสปป.ลาว^{๓๑}

ข. นโยบายภายในประเทศ ข้อที่ ๕ ให้ประชาชนมีสิทธิเคารพนับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ สิทธิในการสวมมงคลภูษา พิงเทศน์ของพระสงฆ์และนักบวชศาสนาอื่นๆ ตลอดจนดูแลรักษาปูชนียสถานของทุกศาสนา แสดงถึงความยึดมั่นในพุทธศาสนาของลาวควบคู่ไปอุดมการณ์สังคมนิยม แตกต่างจากประเทศสังคมนิยมหลายๆ ประเทศสังคมนิยม ที่มีมักจะเพิกเฉยต่อสถาบันทางศาสนา

ค. นโยบายการต่างประเทศ ข้อที่ ๒ ซึ่งเจ๋งจุดยืนว่า ต้องการทวิความสัมพันธ์มิตรกับบรรดาทุกประเทศที่เคารพนับถือเอกราชและประชาธิปไตย ปฏิบัติหลัก ๕ ประการแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ขยายการสัมพันธ์ระดับปกติกับทุกประเทศโดยไม่จำแนกระบบการเมืองและสังคม โดยเฉพาะ

^{๓๐} โครงการเมือง ๑๘ อำเภอ ลงนามโดยเจ้าสุวรรณมา นายกรัฐมนตรีและเจ้าสุภานุวงศ์ประธานคณะมนตรีผสม เมื่อพ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งลาวขณะนั้นปกครองด้วยรัฐบาล ๓ ฝ่าย แต่ฝ่ายแนวลาวยุติหรือฝ่ายสังคมนิยม ยอมรับและยึดถือเป็นแนวนโยบายสำคัญของตน รายละเอียดได้จาก สุพจน์ ด้านตระกูล. นายพลสิงกะโป่กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว. (กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, ๒๕๔๑) หน้า ๑๘๓-๑๘๘.

^{๓๑} มานะ มาลาเพชร. “ปัญหาและพัฒนาการของสังคมนิยมในอินโดจีน.” เอเชียปริทัศน์ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๓๓. หน้า ๗๕.

อย่างยิ่งกับบรรดาประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง และนโยบายต่างประเทศ ข้อที่ ๓ ซึ่งประกาศเจตจำนงว่าจะรับเอาการช่วยเหลือโดยตรง และไม่มีเงื่อนไขการเมืองผูกมัดของบรรดาประเทศที่มีเจตนาคืออยากช่วยเหลือลาวในการฟื้นฟู และก่อสร้างเศรษฐกิจและขยายวัฒนธรรม บนพื้นฐานแห่งการเคารพนับถือเอกราชและอธิปไตยของลาว ทั้งสองข้อนี้ แสดงให้เห็นว่า สปป.ลาวมุ่งเน้นที่สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก และต้องการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งเปิดโอกาสให้ไทยสามารถใช้เป็นคู่ทางสร้างความสัมพันธ์ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องยอมรับในอธิปไตยของสปป.ลาวด้วย

ประเด็นนี้ วันทะลม อักคะลาด ให้ความเห็นในการสัมมนา เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๑ ว่า ฝ่ายลาวไม่ว่าประชาชนหรือรัฐบาลของสปป.ลาว ไม่ว่าเวลาใดก็ต้องการเสริมขยายความสัมพันธ์มิตรภาพกับฝ่ายไทย และหยิบยกตัวอย่างในโครงการการดำเนินงานของรัฐบาลสปป.ลาว ที่ประกาศเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๑๘ วรรค ข. ว่าด้วยโครงการต่อต่างประเทศ ข้อที่ ๒ ประโยคหนึ่งว่า^{๑๒} “...ต้องรักษาและเพิ่มทวีความสัมพันธ์มิตรภาพบ้านพี่เมืองน้องกับประชาชนไทย...” และอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ ข้อความที่ ฯพณฯ นายโกสอน พมวิหาน ได้กล่าวต่อที่ประชุมใหญ่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ครั้งที่ ๔ ว่า^{๑๓} “สปป.ลาว ไม่ว่าเวลาใดก็มีความต้องการเพิ่มทวีความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ บนพื้นฐานแถลงการณ์ร่วมลาว-ไทย และไทย-ลาว ๒ ฉบับ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๒๒ ทุกๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ล้วนแต่สามารถแก้ไขได้ และต้องแก้ไขด้วยการเจรจาบน จิตใจที่เคารพนับถือกัน...”

ด้วยเจตนารมณ์ของสปป.ลาว ดังกล่าวจึงไม่เป็นการยากลำบาก ที่ไทยจะแสวงความมิตรไมตรีและความร่วมมือจากสปป.ลาว มากขึ้น ยิ่งกว่านั้นความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดกันอย่างมากที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของชาติพันธุ์ ยังส่งผลให้ความรู้สึกแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชนลดความสำคัญลงไป ดังนั้น ความสัมพันธ์พิเศษระหว่างไทย-ลาวนี้ จึงเป็นปัจจัย ช่องทาง หรือเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในเสริมสร้างมิตรภาพอันยั่งยืน ให้อยู่เหนือกว่าความแตกต่างทางการเมืองระหว่างไทยและสปป.ลาวได้ ซึ่งตามหลักฐานต่างๆ ได้แสดงให้เห็นถึงการที่สปป.ลาวแสดงเจตนาอย่างต่อเนื่องที่ต้องการอาศัยความสัมพันธ์พิเศษนี้ มาเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับไทย อันนำไปสู่การร่วมมือกันในด้านต่างๆ มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม อีกด้านหนึ่งก็ยังมีปัญหาสำคัญที่บั่นทอนสัมพันธ์พิเศษระหว่างไทยและสปป.ลาว อยู่ คือ ความไม่ไว้วางใจหรือหวาดระแวงที่มีต่อกัน เหตุผลบางส่วนเกิดจากความขัดแย้งกันทางการเมือง

^{๑๒} วันทะลม อักคะลาด. “ความสัมพันธ์ไทย-ลาว” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-ลาว. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ โครงการสันติภาพและการพัฒนา, ๒๕๓๑) หน้า ๘-๙.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๙.

ในอดีต ตั้งแต่สมัยที่ลาวเคยเป็นประเทศราชของไทย และเกิดการต่อต้านเพื่อกู้เอกราชขึ้น จนมาถึงสมัยสงครามเย็น ที่ไทยเห็นว่าสปป.ลาวจัดอยู่ในกลุ่มประเทศสังคมนิยมอินโดจีนซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงตามทฤษฎีโดมิโน จึงเข้าเป็นพันธมิตรทางทหารกับสหรัฐฯ ศัตรูหมายเลขหนึ่งของสปป.ลาว และได้สนับสนุนการส่งทหารเข้าไปทำสงครามในลาว ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๒.๒ ปัญหาความสัมพันธ์ไทย-ลาวในอดีต

๒.๒.๑ ความขัดแย้งช่วงก่อนที่ลาวจะตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

ความขัดแย้งเริ่มขึ้นเมื่อลาวตกเป็นประเทศราชของไทยสมัยกรุงธนบุรี ตามหลักฐานของไทยกล่าวว่า ในพ.ศ. ๒๓๒๐ เจ้าพระวราชภักดี (เจ้าพระวอ) เกิดขัดใจกับเจ้านครจำปาศัก จึงอพยพสมัครพรรคพวกมาตั้งอยู่ที่ดอนมดแดง (อุบลราชธานี) พระเจ้าศิริบุญสาร ผู้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เห็นว่าหากปล่อยไว้อาจเป็นภัยต่อราชบัลลังก์ จึงแต่งทัพมาจับเจ้าพระวอ ๆ กำลังน้อยกว่า จึงพ่ายแพ้เสียชีวิต ส่วนพรรคพวกที่เหลือได้ถือใบบอกลงไปยังเจ้าเมืองนครราชสีมาแจ้งเหตุการณ์ดังกล่าว และขอกำลังจากกรุงธนบุรีไปช่วย พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงขัดเคืองว่าพระเจ้าศิริบุญสารดูหมิ่นมาทำร้ายข้าขอบขัณฑสีมา จึงยกทัพไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุต พระเจ้าศิริบุญสารเห็นเหลือกำลังจะต่อต้านทัพไทย จึงละทิ้งเมืองพาราชนุดรและคนสนิทหนีไปเมืองคำเกิด ปล่อยให้ไทยยึดเวียงจันทน์ ต่อมา เมื่อกองทัพไทยกลับไปแล้ว พระเจ้าศิริบุญสารทราบข่าวว่าไทยไม่ได้ทำร้ายพระราชาบุตรและพระราชธิดาที่เวียงจันทน์ กลับชุบเลี้ยงเป็นอย่างดี จึงกลับมาเวียงจันทน์ แล้วขอเป็นประเทศราชขึ้นแก่ไทย เมื่อพ.ศ.๒๓๒๓ พระเจ้ากรุงธนบุรีก็ไม่ทรงถือโทษ^{๓๔} และศึกครั้งนี้ยังทำให้ทั้งจำปาศัก และหลวงพระบางเป็นประเทศราชของไทยด้วย ขณะที่ฝ่ายลาวกล่าวถึงสาเหตุของศึกครั้งนั้นต่างออกไปว่า เป็นเพราะพระเจ้าศิริบุญสารไม่ได้ปลงพระทัยร่วมมือกับไทยไปรบพม่า ประกอบกับเจ้าสุริยวงศ์แห่งหลวงพระบาง ฟ้องต่อไทยว่า พระเจ้าศิริบุญสารเป็นใจกับพม่าด้วย^{๓๕} อย่างไรก็ดี สามารถสรุปได้ว่าความอ่อนแอของราชอาณาจักรลาวจนต้องเสียกรุงในช่วงดังกล่าว เกิดจากความแตกแยกในหมู่เจ้าลาวด้วยกันเอง

ต่อมา เจ้าอนุวงศ์ หรือเจ้าอนุ ผู้เป็นพระอนุชาของพระเจ้าศิริบุญสาร ได้ครองนครเวียงจันทน์ ในปีพ.ศ.๒๓๔๙ เนื่องด้วยเป็นผู้ทำความชอบแก่ไทยเป็นอันมาก แต่อาจเป็นเพราะเจ้าอนุวงศ์ทนเห็นความทุกข์ยากของชาวลาวที่ถูกเกณฑ์มาขุดคลองสร้างกรุงเทพฯ ไม่ได้ ประจวบกับมีข่าวลือว่าไทยเกิดวิวาทกับอังกฤษ ๆ กำลังจะยกทัพเรือมาตีกรุงเทพฯ จึงถือเป็นโอกาสคิดกอบกู้อิสรภาพ

^{๓๔} เดิม วิภาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์ลาว. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐) หน้า ๕๗ - ๑๐๓.

^{๓๕} มหาสิลา วีระวงส์. ประวัติศาสตร์ลาว. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๐.) หน้า ๑๔๗.

เรื่องการกอบกู้อิสรภาพของเจ้านองศ์นี้ ถือเป็นปมทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญระหว่างไทยกับลาว ก่อให้เกิดการถกเถียงที่ยังไม่มีข้อยุติจากความแตกต่างกันของมุมมองที่มีต่อเจ้านองศ์ คือ ขณะที่ฝ่ายไทย มองว่าเจ้านองศ์เป็นกบฏ นำลาวไปเข้ากับญวนที่ไทยถือว่าเป็นศัตรูสำคัญ และยังคงยึดกทัพเข้ามาตีถึง กรุงเทพฯ แต่ลาวได้ยกย่องเจ้านองศ์เป็นวีรบุรุษที่พยายามกู้ชาติ เป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นหลังลุกขึ้น ต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตก และยังเห็นว่าความพยายามกู้อิสรภาพในครานั้น เจ้านองศ์คิดแต่เพียง จะฟื้นฟูประเทศให้กลับคืนเป็นเอกราชเท่านั้น มิได้คิดจะรบเอาประเทศไทย หรือรบกับประเทศไทย ดังนั้นจึงสั่งให้ยกกองทัพไปกวาดต้อนเอาครอบครัวลาว ที่ไทยกวาดต้อนไปมาคืนเวียงจันทน์^{๓๖}

ส่วนในรายละเอียด ประวัติศาสตร์ของไทยระบุว่า กองทัพลาวใช้อุบายลวงเจ้าเมืองต่างๆ ว่า กำลัง ยกทัพไปช่วยกรุงเทพฯ รบกับอังกฤษ ฝ่ายเจ้าเมืองต่างๆ ก็ไม่รู้เท่าทันยอมให้ผ่านทัพไปโดยสะดวก จนกระทั่งถึงเมืองนครราชสีมา ขณะนั้นเจ้าเมืองราชสีมาไม่อยู่ไปราชการหัวเมืองอื่น ทัพลาวจึงสามารถ ยึดเมืองนครราชสีมาได้โดยง่าย จากนั้น เจ้านองศ์ได้ให้ทัพลวงหน้ากวาดต้อนผู้คนไปยังเมืองปากเพรียว (สระบุรี) แต่ระหว่างทาง คุณหญิงโม ได้ออกอุบายรุกฮือขึ้นตีทัพลาวแตกไป แล้วตั้งค่ายสู้อยู่ที่ทุ่งสัมฤทธิ์ (ตำบลชิวาน อำเภอมิมาย) ภายหลังเมื่อเจ้าเมืองนครราชสีมาทราบข่าวจึงเกณฑ์ไพร่พลตามหัวเมืองต่างๆ มาสมทบ ฝ่ายลาวก็รวมกำลังเข้าตีหลายครั้งก็ไม่สำเร็จ ประกอบกับทราบข่าวว่ากรุงเทพฯ ยกทัพมาอีก หลายด้าน จึงเลิกทัพออกจากเมืองนครราชสีมากลับเวียงจันทน์ไปในปีพ.ศ.๒๓๖๕ ฝ่ายไทยตอบได้ ด้วยการเข้าตีเวียงจันทน์ แต่เจ้านองศ์หนีไปเมืองแ่งอันห์ ในเขตแดนญวน จนเมื่อไทยยกกองทัพกลับ ไปแล้ว เจ้านองศ์จึงกลับเข้ามาพร้อมกับคณะทูตญวน พร้อมกับยึดเวียงจันทน์คืนในปีพ.ศ.๒๓๗๑ แต่เจ้าพระยาราชสุภาวดีได้นำทัพเข้าสู่รบฝ่ายลาว จนเจ้านองศ์ต้องทิ้งเวียงจันทน์หนีไปเมืองพวน แล้วถูกจับเพราะเจ้าน้อยเจ้าเมืองพวน* พบที่ซ่อนแล้วบอกแก่ไทย^{๓๗}

ตามหลักฐานของไทยจะเห็นได้ว่า จุดพลิกผันที่ทำให้กองทัพลาวต้องเพลี่ยงพล้ำ คือ วิศวกรรม ของชาวนครราชสีมา ซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญกันมาถึงทุกวันนี้ แต่กลับไม่ได้ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ลาว ยกเว้นในเอกสารพื้นเวียงที่มีเรื่องนี้อยู่ แต่ไม่ระบุชื่อของคุณหญิงโมแต่ประการใด^{๓๘} ประวัติศาสตร์ของลาว สรุปลงเพียงว่า เมื่อไทยทราบว่กองทัพลาวยกไปตี ก็เตรียมกองทัพใหญ่ออกต่อสู้ เมื่อเจ้าราชวงศ์แม่ทัพ หน้าทราบดังนั้น จึงถอยทัพคืนมาสมทบกับทัพหลวงที่โคราช เมื่อสังเกตว่าฝ่ายตนมีกำลังไม่เพียงพอ

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๗๓.

* บ้างว่าเป็นน้องชาย บ้างว่าเป็นเชบ ของเจ้านองศ์

^{๓๗} เรียบเรียงจาก เดิม วิชาคย์พจนกิจ. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๗ – ๑๔๕.

^{๓๘} สุวิทย์ ธีรศาสตร์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๑.

เจ้าอนุวงศ์ถึงสัจจะพิชิตขึ้นมารับมือกับไทยที่เมืองหนองบัวลำภู กองทัพลาวสู้ไม่ได้จึงถอยกลับมาเวียงจันทน์^{๑๙} นอกจากนี้ ทางลาวยังให้ความสำคัญกับขบวนการต่อต้านไทยของพระยาธรรมิกราช ที่ลุกฮือขึ้นที่เมืองอุบลราชธานี เมื่อพ.ศ. ๒๔๔๕ ซึ่งชาวไทยแทบไม่เป็นที่ทราบกันเลยทีเดียว

แต่ไม่ว่าความจริงจะเป็นเช่นไร เรื่องของเจ้าอนุวงศ์นี้มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของชาวลาวเป็นอันมาก เช่น เห็นได้จากการที่เมื่อมีข่าวว่าไทยจะสร้างภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับวีรกรรมของท้าวสุรนารี และชาวนครราชสีมาในครั้งนั้น จะมีกระแสต่อต้านไม่พอใจจากทางฝั่งลาวอย่างครึกโครมเสมอ เพราะลาวยกย่องเจ้าอนุวงศ์เป็นวีรบุรุษที่สำคัญ แต่กลับต้องมารับบทเป็นผู้ร้าย ยิ่งกว่านั้น ไทยก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในช่วงที่ลาวตกเป็นประเทศราชของไทย ก็มีการเรียกเก็บส่วยและเกณฑ์แรงงานจากลาว รวมทั้งผลจากศึกเจ้าอนุวงศ์นี้ยังทำให้เวียงจันทน์ได้รับความเสียหายอย่างหนัก

๒.๒.๒ ความขัดแย้งช่วงหลังจากที่ลาวเป็นอิสระจากฝรั่งเศส

ปมปัญหาไทย-ลาวในช่วงนี้ เป็นผลมาจากความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๐) จนกระทั่งถึงจุดสิ้นสุดของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. ๒๕๑๘) ไทยในช่วงนั้นดำเนินนโยบายร่วมมือกับสหรัฐฯ ต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีน อันมีลาวเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมาย และในช่วงเวลาดังกล่าวการเมืองภายในของลาวไร้เสถียรภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกิดสงครามกลางเมืองระหว่างกลุ่มฝ่ายขวาที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุน กับพวกฝ่ายซ้ายที่ได้รับความช่วยเหลือจากเวียดนาม

การดำเนินนโยบายที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับสปป.ลาว เกิดจากการก้าวขึ้นมาบริหารประเทศอย่างต่อเนื่องของนายกรัฐมนตรีสายทหารที่มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทั้งในทางทัศนคติส่วนตัว ประกอบกับการขยายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อกองกำลังเวียดนามเหนือรบชนะฝรั่งเศส รัฐบาลไทยเกรงว่า คอมมิวนิสต์อาจแทรกซึมบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติได้สะดวก เพราะสามารถตั้งฐานใกล้ไทยมากขึ้น รัฐบาลไทยจึงเข้าเป็นภาคีของ SEATO^{๒๐} (องค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : Southeast Asia Treaty Organization) เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๗ แต่ความไร้ประสิทธิภาพของ SEATO ผลักดันให้ไทยต้องพึ่งพาสหรัฐฯ แบบทวิภาคี

^{๑๙} สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. ประวัติศาสตร์ลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการลาว. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๕) หน้า ๑๕.

^{๒๐} แดมสุข นุ่มนนท์. "แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสส์ ค.ศ. ๑๙๖๒" ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์. ๕ ทศวรรษ การต่างประเทศไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖) หน้า ๑๕๘.

มากขึ้นเรื่อยๆ แม้แต่จอมพลสฤษดิ์ ก็ยอมรับว่าความสนใจในจุดหมายของชาติสมาชิก (อังกฤษและฝรั่งเศส) แต่ละประเทศไม่เท่ากัน^{๔๑} จนในที่สุดได้มีแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศก์ ขึ้นในปีพ.ศ.๒๕๐๕

ตามเป้าหมายของแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศก์ ไทยและสหรัฐฯ ได้เน้นย้ำถึงความร่วมมือในการป้องกันประเทศจากคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติได้ขยายขอบเขตออกไปถึงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนประเทศอื่นๆ ด้วยการอนุญาตให้สหรัฐฯ ตั้งฐานทัพอากาศในประเทศไทยหลายแห่ง เช่น อุตะเถา ตาคลี ฯลฯ รวมทั้งส่งหน่วยทหารจางอจี้ก กองพลเสือด้า ไปรบในเวียดนาม^{๔๒} ส่วนกรณีของลาว ได้มีหลักฐานก่อนหน้านั้นว่า ไทยร่วมมือกับรัฐบาลลาวฝ่ายขวาที่เวียงจันทน์เพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๔๙๘ แล้ว เมื่อคณะนายทหารไทย ๒ คณะเดินทางไปเยือนลาวเมื่อเดือนมกราคม เพื่อตรวจตราพื้นที่ในเขตภาคเหนือของลาวอันเป็นฐานที่มั่นของฝ่ายซ้าย และมีแถลงการณ์ออกมาในเดือนกุมภาพันธ์ว่า ไทยและลาวควรมีการป้องกันเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยที่ข้อตกลงระหว่างไทยกับรัฐบาลลาวฝ่ายขวาในช่วงแรก เป็นการสนับสนุนด้านอื่นๆ ที่ไม่ใช่เป็นการส่งกำลังทหารเข้าไปโดยตรง เช่น รัฐบาลลาวฝ่ายขวาได้ส่งนายทหารมาศึกษาต้นการทหารในไทยโดยความร่วมมือของสหรัฐฯ เมื่อพ.ศ.๒๔๙๘ และมีข้อตกลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ซึ่งว่าด้วยการขนส่งเครื่องช่วยเหลือของสหรัฐฯ และพันธมิตรผ่านแดนไทยเข้ามาในลาว

ต่อมา ตามรายงานของฝ่ายลาวระบุว่า ในวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๓ ได้มีทหารไทยจำนวน ๒ กองพันแต่งเครื่องแบบกองกำลังของนายพุมิ หน่อสะหวัน ข้ามแดนมาที่ท่าเตือ ค่ายจันายโม^{๔๓} จากนั้น การส่งกำลังทหารไทยเข้าไปในลาวโดยตรง ค่อยๆ เค้นขีดตามระดับความใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ที่เพิ่มขึ้น จนกระทั่งในช่วงพ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๕ ที่การรบกำลังใกล้ยุติ ทางลาวได้กล่าวว่าไทยได้ส่งทหารเข้าไปในลาวหลายครั้ง เช่น สิงหาคม ๒๕๑๒ มีทหารไทยหลายกองพันเข้าร่วมกับสหรัฐฯ บุกเข้าทุ่งไหหิน และทั่วแขวงคำม่วน เมื่อสิงหาคม ๒๕๑๓, ตุลาคม ๒๕๑๓ ทหาร ๑๑ กองพัน ในนั้นมีทหารไทย ๔ กองพัน บุกเข้าเมืองพิน แขวงสะหวันนะเขต, ๓๑ มกราคม ๒๕๑๔ ทหารเวียดนามได้และสหรัฐฯ สมทบกับทหารไทยและกองกำลังพิเศษ เดินทางเข้าลาวจากเซโนไปจนถึงดงบัวละเร็น, การบุกเข้าทุ่งไหหิน พ.ศ. ๒๕๑๔ ช่วงแรก ๒ กุมภาพันธ์ - ๑๐ มีนาคม ฝ่ายขวาใช้ทหารไทยและกำลังพิเศษหลายสิบกองพัน ช่วงหลัง ๒ มิถุนายน - ๒๒ ธันวาคม ใช้ทหาร ๔๐ กองพัน สมทบกับทหารไทย

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๖๖.

^{๔๒} จุลชีพ ชินวรรโณ. "นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น" ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์. ๕ ทศวรรษ การต่างประเทศไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖) หน้า ๑๒๗.

^{๔๓} ผู้นำลาวฝ่ายขวา

^{๔๔} เรียบเรียงจาก มณฑล คงแถวทอง. เรื่องเดิม. หน้า ๗ - ๑๐.

๑๑ กองพัน, สิงหาคม ๒๕๑๕ สหรัฐ ฯ ใช้กำลัง ๔๖ กองพัน มีทหารไทย ๑๐ กองพัน เข้าตีทุ่งไหหิน และบ้านป่าน เมืองคำ^{๔๔} ทั้งนี้ ตามหลักฐานของกระทรวงกลาโหมสหรัฐ ฯ ระบุว่า ไทยเริ่มส่งกำลังทหารเพื่อทำหน้าที่ด้านข่าวกรองและการรบตั้งแต่พ.ศ.๒๕๐๔ จำนวน ๑๓ กองพัน จนถึงปีพ.ศ.๒๕๑๕ มีกำลังทหารไทยอยู่ในลาวประมาณ ๑๕,๐๐๐ – ๒๐,๐๐๐ คน^{๔๕}

นโยบายแทรกแซงความขัดแย้งภายในของลาวนี้ ไม่เป็นผลดีต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวยุคต่อมาเลย เมื่อแต่เดิมลาวก็ไม่พอใจไทยมาตั้งแต่สมัยที่ตกเป็นประเทศราชอยู่แล้ว ช่วงนี้ไทยยังแสดงความเป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรงกับฝ่ายสังคมนิยม ที่เป็นประชาชนลาวสนับสนุนให้ปกครองประเทศมาจนปัจจุบัน จึงส่งผลให้สปป.ลาวมีความคลางแคลงใจต่อไทยในฐานะอดีตศัตรูของอุดมการณ์ทางการเมืองอยู่ และยังบานปลายรวมไปถึงการมองว่า ไทยอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่ต่อต้านรัฐบาลลาว เพราะชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เคยเป็นส่วนหนึ่งของกองกำลังฝ่ายขวามาก่อนด้วย

จากเนื้อหาของข้อ ๒.๑ และ ๒.๒ ที่กล่าวมา ทำให้เห็นถึงภาพของความสัมพันธ์ของไทยกับสปป.ลาว ที่ทั้งความผูกพันและความขัดแย้งดำเนินไปพร้อมกัน กล่าวคือ ในด้านหนึ่ง ภาคประชาชนได้ดำรงสายสัมพันธ์อันเหนียวแน่นในลักษณะความสัมพันธ์พิเศษไว้ตลอดมา แต่ในด้านตรงข้าม ภาครัฐกลับมีนโยบายที่ขัดแย้งกันทางการเมืองจนถึงขั้นใช้กำลังทางทหารต่อกัน ความไม่สอดคล้องกันนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ไทยกับสปป.ลาวในยุคสงครามเย็นไม่มั่นคง และตกต่ำอย่างหนักเมื่อเกิดความขัดแย้งทางเส้นเขตแดนขึ้นในทศวรรษที่ ๒๕๒๐

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ภาครัฐของไทย-ลาว ได้หันมาปรับความเข้าใจกันอย่างจริงจังและเป็นระบบตั้งแต่พ.ศ.๒๕๓๑ เมื่อประกอบกับความสิ้นสุดลงของปัญหาความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองแล้ว ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ทั้งภาครัฐและประชาชนได้พัฒนาไปในทางที่ดีและสอดคล้องกันมากขึ้นตามลำดับ จนปัจจุบันนี้ นอกเหนือไปจากที่ไทยกับสปป.ลาว ได้กลายเป็นมิตรประเทศร่วมองค์การอาเซียนและประเทศคู่ค้าที่สำคัญต่อกันแล้ว ไทย-ลาวมีความสัมพันธ์กันในเรื่องใหญ่ๆ หลายด้าน ซึ่ง Gerald W. Fry แห่งมหาวิทยาลัยมินิโซต้า สรุปไว้ดังนี้^{๔๖}

- สปป.ลาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเวียงจันทน์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สะดวกและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวชาวไทย

^{๔๔} สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. เรื่องเดิม. หน้า ๘๘ – ๑๐๐.

^{๔๕} มณฑล คงแถวทอง. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐.

^{๔๖} Gerald W. Fry. "Intercultural Interactions among the Thai and Lao : Critical Issues of Identity and Language." Tai Culture Vol. 7 No.1 (2002). p.43.

- คนลาวเข้ามาศึกษาต่อในไทยเพิ่มขึ้น นักศึกษาลาวสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้ง่ายกว่าภาษาอังกฤษ และมหาวิทยาลัยหลายแห่งของไทยก็มีการตั้งโครงการพิเศษ สำหรับเตรียมให้นักศึกษาลาวอ่านและเขียนภาษาไทยได้ก่อนที่จะเข้ามาศึกษาในประเทศไทย
- นักธุรกิจไทยจำนวนมากมีหุ้นส่วนธุรกิจอยู่ในลาว โดยเฉพาะกิจการสิ่งทอและสัมปทานทรัพยากรธรรมชาติ
 - มีแรงงานลาวจำนวนมากทำงานอยู่ในไทย ทั้งที่ถูกและผิดกฎหมาย
 - ไทย-ลาวได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมสมัยนิยมร่วมกัน เช่น ให้นักร้องลาวมาร้องเพลงคู่กับนักร้องไทย หรือจัดงานแสดงดนตรีด้วยกัน
 - คนไทยจำนวนมากทำงานเป็นที่ปรึกษาของโครงการพัฒนาในสปป.ลาว คนไทยเป็นที่ต้องการของบริษัทต่างๆ เพราะสามารถสื่อสารกับคนลาวได้ดี และมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน คนไทยสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมลาวได้ง่ายกว่าชาวตะวันตก
 - มีการแต่งงานข้ามชาติระหว่างสองชาติ ส่วนมากเป็นชายไทยกับหญิงลาว

ความสัมพันธ์กันมากมายหลายด้านนี้ เป็นที่ยอมรับว่าเกิดจากแรงผลักดันอย่างจริงจังจากผู้นำของทั้งสองประเทศ ในส่วนของสปป.ลาว ฯพณฯ นายไกสอน พมวิหาน เป็นผู้นำที่แสดงความพยายามเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับไทย ขณะที่ในส่วนของไทย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีไทย ก็มีส่วนอย่างมากในการปรับเปลี่ยนนโยบายของไทยที่มีต่อสปป.ลาว (ดูข้อ ๓.๑.๑) และที่สำคัญได้ปรากฏว่า ตั้งแต่พ.ศ.๒๕๓๓ เป็นต้นมา สถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพรักของทั้งชาวไทยและลาว ได้ทรงเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวให้เจริญก้าวหน้า โดยมีความสัมพันธ์พิเศษที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นปัจจัยสนับสนุน จนสามารถเอาชนะปัญหาทางการเมืองระหว่างกันได้ ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์พิเศษแล้ว จากประวัติศาสตร์ก็ปรากฏว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงผูกพันกับลาวมาเนิ่นนานอยู่ก่อนแล้ว ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

๒.๓ ความสัมพันธ์ไทย-ลาวที่เกี่ยวข้องสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต

เมื่อครั้งโบราณกาล ในสมัยที่ไทยและลาวยังเป็นอาณาจักรและหัวเมืองแตกแยกย่อยกันไปมากมายนั้นพระมหากษัตริย์ของทั้งสองชนชาติต่างผูกสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ตัวอย่างที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์และถูกหยิบยกมากล่าวถึงกันบ่อยครั้ง คือ การที่กษัตริย์ลาวผู้ปกครองอาณาจักรล้านช้างได้ร่วมศึกกับกษัตริย์ไทยต่อสู้กับพม่า และได้สร้างอนุสรณ์สถานร่วมกันเรียกว่า พระธาตุศรีสองรัก^{๔๗} ปัจจุบันอยู่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยสร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๒๑๐๓ แล้วเสร็จ พ.ศ. ๒๑๐๖

^{๔๗} กระทรวงการต่างประเทศ. เรื่องเดิม. หน้า ๕.

พระธาตุศรีสองรักหรือเจดีย์ศรีสองรัก หมายถึงพระราชไมตรีที่มีต่อกันระหว่างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา กับสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช* แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต และพระธาตุศรีสองรักยังถือเป็นหลักเขตแดนต่อกันด้วย^{๔๔} เมื่อพม่ากรุงหงสาวดีได้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ฝ่ายไทยได้ให้ขุนราชเสนาและขุนมหาวิชัย นำพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งฝ่ายลาวก็คัดสนใจยกทัพมาร่วมรบกับไทย ใจความตอนหนึ่งของพระราชสาส์นตอบของกรุงศรีสัตนาคนหุต ความว่า

...เห็นว่า กรุงศรีอยุธยาอุปมาดั่งบ้านพี่ กรุงศรีสัตนาคนหุตเหมือนเมืองน้อง เป็นเชื้อสายอันเดียวกัน เมื่อภัยตกแก่บ้านเมืองพี่จำเป็นที่บ้านเมืองน้องต้องช่วยเหลือ หากบ้านเมืองพี่พินาศแล้ว อาณาจักรล้านช้างย่อมจะพลอยเดือดร้อนไปด้วย...

ข้อความดังกล่าว นอกจากแสดงให้เห็นถึงมิตรภาพระหว่างไทยและลาวในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า ลำานวน “บ้านพี่เมืองน้อง” ที่ทุกคนติดปากจนจนทุกวันนี้ ถือกำเนิดมาตั้งแต่สมัยโบราณนานนับหลายศตวรรษแล้ว

ก่อนหน้านั้นพงศาวดารเรื่องของพระเจ้าฟ้ารุ่งม กษัตริย์แห่งล้านช้างก็ได้มีความกล่าวไว้ถึงมิตรภาพระหว่างกษัตริย์สองแผ่นดินในฐานะพี่น้องกันด้วยเช่นกัน ในตอนที่พระเจ้าฟ้ารุ่งมยกกองทัพไปยึดเมืองร้อยเอ็ด และได้มีพระราชสาส์นไปยังพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยา ใจความว่า^{๔๕} พระเจ้าฟ้ารุ่งม กษัตริย์แห่งล้านช้าง มีพระราชประสงค์จะรวบรวมราษฎรในกลุ่มแม่น้ำโขง ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสองฝั่ง พระเจ้าอู่ทองจะทรงขัดข้องหรือไม่ ซึ่งพระเจ้าอู่ทองแห่งกรุงศรีอยุธยา ได้มีพระราชสาส์นตอบไป ใจความว่า เรานี้เป็นลูกพ่อแม่เดียวกันมาแต่สมัยขุนบรมแล้ว ถ้าอยากได้ดินแดน ก็ให้ตั้งแต่เขตภูเขาสามเส้า (ทิวเขาเพชรบูรณ์) ไปถึงภูเขาพระยาพ้อ (ดงพญาไฟ) และหาก พระนางแก้วยอดฟ้าเจริญพระชนม์พรรยามากแล้ว ก็จะส่งมาให้อภิเษกสมรสต่อกัน เพื่ออาณาจักรของเราทั้งสองจะเป็นพี่น้องกันชั่วกาลนาน

พระราชสาส์นโต้ตอบระหว่างสองกษัตริย์นี้ แสดงให้เห็นถึงการที่สองชาติต่างยอมรับว่าตนเป็นพี่น้องผู้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน นอกจากนี้ความในตอนที่ข่าของพระราชสาส์นของพระเจ้าอู่ทอง ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเครือญาติผ่านการแต่งงานระหว่างชนทั้งสองชาติในระดับเชื้อพระวงศ์ด้วย กรณีของพระเจ้าอู่ทอง ได้มีหลักฐานปรากฏในพระราชวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชพงศาวดาร ความว่าตอนหนึ่งว่า “ตระกูลของสมเด็จพระรามา-

* บางตำราว่ากษัตริย์ไทยเป็นพระมหินทราริราช ส่วนของลาวบ้างก็ว่าเป็น พญาโพธิสารธรรมิกราช

^{๔๔} อุทัย เทพสิทธิธา. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๗.

^{๔๕} สุพจน์ ด่านตระกูล. เรื่องเดิม. หน้า ๔.

ธิปไตยที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) นั้น เป็นเชื้อลาวมาตั้งราชธานีในประเทศสยาม ธรรมเนียมต่างๆ คงเชื้อลาว อยู่มาก...”^{๕๐} ส่วนเรื่องของการอภิเษกสมรสนั้น ต่อมาพระนางแก้วยอดฟ้า พระธิดาของพระเจ้าอู่ทอง ได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าสามแสนไทย พระโอรสของพระเจ้าฟ้ารุ่ง และประสูติพระโอรสพระนามว่า พระเจ้าล้านคำแดง ครองกรุงล้านช้างสืบมา^{๕๑}

แต่เมื่อถึงรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาวก็ตกต่ำลงอย่างมาก เพราะเกิดสงครามระหว่างไทยกับลาวขึ้น เมื่อไทยยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์เมื่อพ.ศ. ๒๓๒๑ ซึ่งทำให้นครเวียงจันทน์ หรือกรุงศรีสัตนคนहुตเดิมตกเป็นประเทศราชของไทย ในขณะที่นครหลวงพระบาง ขอเป็นประเทศราชของไทยเอง จนกระทั่งปีพ.ศ. ๒๓๒๒ ราชอาณาจักรลาวและภาคอีสานของไทย ทั้งหมดก็ตกเป็นประเทศราชของไทย^{๕๒} (ดู ๒.๒.๑)

อย่างไรก็ตาม ครั้นล่วงมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ไทยและลาวกลับดีขึ้นอย่างชัดเจน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงมีพระเมตตาต่อชาวลาว ดังที่ปรากฏในความตอนหนึ่งของพระราชสาส์นของพระองค์ ความว่า

...ตั้งใจจะบำรุงเลี้ยงผู้คน เพื่อสะสมบารมีเป็นหน่อพระโพธิสัตว์
ที่เดิมยกทัพไปตีเวียงจันทน์ ก็เพราะขัดคำสั่งมิได้ การฆ่าลาวเหมือนฆ่าลูก
ในอุทร ขอให้เอาข้อความนี้ไปเกลี้ยกล่อมผู้คน และสั่งให้ดูแลพระศาสนา
ให้พระณเอยอยู่ในวินัย^{๕๓}

และเมื่อครั้งเจ้าสุริยวงศา กษัตริย์แห่งหลวงพระบาง มาถวายเครื่องราชบรรณาการที่กรุงเทพฯ เมื่อจะเดินทางกลับก็กราบบังคมทูลขอนำ “พระบาง” กลับไปด้วย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็พระราชทานพระบางให้เจ้าสุริยวงศานำกลับไปหลวงพระบางตามที่ขอ^{๕๔}

รวมทั้ง พระองค์ได้ทรงพระราชทานความเป็นธรรมในการปกครองดูแลเจ้าประเทศราชลาวด้วย ในกรณีเมื่อพ.ศ. ๒๓๓๕ เจ้านันทเสน กษัตริย์เวียงจันทน์ กราบทูลว่า พระเจ้าร่มขาวขัติยราชสุริยวงศ์ (เจ้าอนุราช) กษัตริย์หลวงพระบาง เอาใจฝักใฝ่พม่า พระเจ้าร่มขาวขัติยราชสุริยวงศ์ก็ยอมให้คุมตัวส่งมา

^{๕๐} มิตรสัมพันธ์. พี่น้องไทย-ลาว. (ศรีสะเกษ : มนตรีศาสตร์, ๒๕๓๒) หน้า ๘.

^{๕๑} อุทัย เทพสิทธิธา. เรื่องเดิม (เมืองลาว). หน้า ๒๕๒.

^{๕๒} สุวิทย์ ชีรสาควัต. เรื่องเดิม. หน้า ๒๕ และ ๒๘.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๕ - ๔๖. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมัยที่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศ เป็น เจ้าพระยาจักรี พระองค์ทรงได้รับพระบรมโองการจาก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ให้ยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์

^{๕๔} พันเอก พยงค์ หิมเจริญ. เรื่องเดิม. หน้า ๔๖.

ที่กรุงเทพฯ โดยไม่ขัดจีน ซึ่งหลังสอบสวนแล้วไม่พบความผิด แต่ระหว่างนั้นในพ.ศ. ๒๓๓๘ กลับปรากฏหลักฐานว่า เจ้านันทเสน (ที่เป็นผู้กล่าวหา) กลับเอาใจฝักใฝ่ญวนเสียเอง จึงต้องโทษประหารชีวิต จากนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้ง พระชัยเชษฐา (เจ้าอินทเสน) ที่มีความชอบจากการยกทัพไปช่วยไทยรบเชียงแสนถึง ๒ ครั้ง เป็นกษัตริย์เวียงจันทน์องค์ใหม่ ส่วนพระเจ้าร่มขาวขัติยราชสุริยวงศ์ ก็ได้กลับไปครองหลวงพระบางดังเดิม เมื่อพ.ศ. ๒๓๓๘^{๕๕}

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงขอเจ้านางทองสุขและพระนางเขียวค่อม พระราชธิดาในเจ้าอินทวงศ์ กษัตริย์ผู้ครองเวียงจันทน์ในขณะนั้นมาเป็นพระสนม และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งให้ เจ้าฟ้ากุลทลทพิพวดีขึ้นเป็นพระมเหสี เจ้าฟ้ากุลทลทพิพวดีนั้นทรงมีเชื้อสายเวียงจันทน์ เพราะเป็นพระราชธิดาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่ประสูติกับเจ้านางทองสุขแห่งเวียงจันทน์^{๕๖} แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางด้านเครือญาติระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยและลาว ยังดำเนินมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ แม้ว่าลาวจะเป็นประเทศราชของไทย แต่ไทยก็ยังให้ลาวใช้โครงสร้างการปกครองเดิมแบบล้านช้าง ให้อิสระในการปกครองและเก็บภาษี ตลอดจนมีกฎหมายและระบบศักดินาของตนเอง^{๕๗} เจ้าประเทศราชของลาวจะได้รับเกียรติจากไทยอย่างสูง ตัวอย่างเช่น เมื่อพ.ศ. ๒๓๕๓ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาภาณุราชนา เป็นข้าหลวงนำหีบศิลาหน้าเพลิงเครื่องไทยทานไปปลงศพเจ้านครจำปาศักดิ์ที่ถึงแก่พิราลัย อันเกียรติสูงสุดที่พระมหากษัตริย์ไทยพระราชทานให้แก่เจ้าประเทศราช^{๕๘} หรือเมื่อพ.ศ. ๒๔๐๕ พระเจ้าจันทราลงมาเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพฯ พระองค์ก็โปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มพระยศให้เป็นพระเจ้าจันทราเทพประภาคุณสุกสุนทรธรรมราชา^{๕๙} นอกจากนี้ เจ้าประเทศราชลาวยังได้รับพระราชทานของมีค่าหายากจากต่างประเทศ ที่คนทั่วไปไม่มีโอกาสได้ใช้ เห็นได้จากรายการสิ่งของที่พระบาทสมเด็จพระ

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๖ - ๔๗.

^{๕๖} สุวิทย์ ชีรสาคัด. เรื่องเดิม. หน้า ๔๓.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๑.

^{๕๘} สำนักราชเลขาธิการ. การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว และการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ ๘-๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๗. (กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๓๘) หน้า ๘.

^{๕๙} พันเอก พยงค์ หิมเจริญ. เรื่องเดิม. หน้า ๔๘.

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้แก่เจ้านครหลวงพระบาง อาทิ เสือญี่ปุ่นลายเขียน หีบกระดาดฝรั่ง ฯลฯ^{๖๐}

ในด้านการเมือง ทั้งสองราชอาณาจักรมีความสัมพันธ์และได้ทำคุณประโยชน์เกี่ยวพันต่อกันหลายครั้ง เช่น กรณีที่พระมหาจักรพรรดิร่วมรบกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่กล่าวมาแล้ว และกรณีเมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๐ พระเพทราชาส่งกองทัพมาห้ามทัพหลวงพระบางของพระเจ้าธรรมกิติ ที่ประกาศเอกราชไม่ขึ้นกับเวียงจันทน์ของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒ (เจ้าชัยองค์เวียด) แล้วไถ่กลับให้อยู่กันอย่างสงบ โดยแบ่งแผ่นดินลาวเป็น ๒ ส่วน เวียงจันทน์ครองลาวตอนใต้ หลวงพระบางครองลาวตอนเหนือ^{๖๑} หรือต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ลาวได้เข้าร่วมกับไทย ในศึกตีเมืองเชียงแสน และหัวเมืองไทยใหญ่ ทำให้ไทยได้เมืองที่เคยเป็นของพม่ามาถึง ๔๐ เมือง^{๖๒}

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวเมืองหลวงพระบางได้เข้าร่วมกับกองทัพไทย ในฐานะพลกล้าเลี้ยง ช่วยไทยทำศึกตีเมืองเชียงตุง^{๖๓} และไทยได้เข้าไปทำศึกเพื่อช่วยเหลือลาว ๒ ครั้ง คือ พ.ศ. ๒๓๕๘ ไทยยกทัพปราบปรามเมืองเชียงของที่เป็นกบฏต่อหลวงพระบาง และพ.ศ. ๒๔๐๓ ไทยยกทัพปราบจีนฮ่อที่รุกรานบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง^{๖๔}

นอกจากนี้ ไทยยังได้ช่วยไถ่กลับกรณีพิพาทระหว่างเจ้าขุนมูลนายต่างๆ ในลาวที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง กรณีที่น่าสนใจ เช่น การแย่งชิงตำแหน่งเจ้านครจำปาสักที่ว่างลง เมื่อพ.ศ. ๒๓๕๔ เนื่องจากเจ้าบัวผู้ครองนครจำปาสักถึงแก่พิราลัย ซึ่งปัญหายืดเยื้อเป็นเวลานานกว่า ๒ ปี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ค่อนข้างเป็นประชาธิปไตยและประนีประนอมมาก โดยรับสั่งให้ข้าหลวงมาหยั่งเสียงญาติพี่น้องของอดีตเจ้านครจำปาสัก ตลอดจนขุนนาง และไพร่บ้านพลเมืองว่า ต้องการให้ผู้ใดเป็นเจ้านครจำปาสัก ผลที่ออกมาปรากฏว่า ต้องการให้เจ้าแสง โอรสของเจ้าหมาน้อยอดีตเจ้านครจำปาสัก* เป็นเจ้านคร ๔,๒๗๑ คน และเจ้าราชวงศ์เสน โอรสของเจ้านาก อดีตเจ้านครจำปาสักอีกองค์หนึ่ง เป็นเจ้านคร ๑,๐๗๖ คน

^{๖๐} สุวิทย์ ชีรสาคัด. เรื่องเดิม. หน้า ๔๕ - ๕๐.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๓-๔๔.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๖.

^{๖๓} ซ้ำเรื่องเดียวกัน.

^{๖๔} สำนักราชเลขาธิการ. เรื่องเดิม. หน้า ๕.

* พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ เจ้าหมาน้อยครองนครจำปาสัก เมื่อพ.ศ. ๒๓๕๖

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้เจ้าแสงเป็นเจ้านคร เจ้าราชวงศ์เสน เป็นอุปราช และเจ้านุชเป็นราชวงศ์ แต่เจ้าแสงกับเจ้านุชไม่ยอมให้เจ้าราชวงศ์เสนเป็นอุปราช ส่วนเจ้าราชวงศ์เสนก็อยากเป็นเจ้านครมาก พระองค์ทรงเห็นว่าหากให้คนทั้งสามดำรงตำแหน่งอาจจะเกิดความวุ่นวาย จึงมีรับสั่งให้จำคุกไว้ทั้ง ๓ คน ต่อมาได้มีการขังเสียงเลือกเจ้านครจำปาสักอีกครั้ง ปรากฏว่าผู้ใหญ่ผู้น้อยในจำปาสัก ต้องการให้เจ้าคำ โอรสเจ้าสุยอดีตเจ้านครจำปาสัก เป็นเจ้านคร และให้เจ้าจู้ โอรสเจ้าหมาน้อยเป็นอุปราช ซึ่งทั้งสองคนทำงานเข้ากันได้ดี ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคำเป็นเจ้านครจำปาสัก เมื่อพ.ศ. ๒๓๕๗^{๖๕}

ส่วนชาวลาวที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารตามที่ตั้งต่างๆ พระมหากษัตริย์ไทยก็ทรงดูแลให้เป็นอยู่อย่างดี จนชาวลาวตัดสินใจลงหลักปักฐานและกลายเป็นคนไทยไปในที่สุด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยและเวียดนามกำลังแย่งชิงอิทธิพลกันในอินโดจีน เนื่องจากไทยไม่ต้องการให้ชาวลาวพวนไปขึ้นอยู่กับเวียดนาม ระหว่างพ.ศ. ๒๓๗๖ - ๒๓๗๘ ไทยได้กวาดต้อนชาวลาวพวน และลาวทรงคำหรือลาวโซ่ง ตั้งแต่เมืองพวนไปจนถึงแขวงหัวพันทั้งห้าทั้งหก หรือซำเหนือ เข้ามาเป็นจำนวนมาก ผลจากการกวาดต้อนดังกล่าวทำให้ชาวลาวเหล่านี้อาศัยอยู่ในหลายจังหวัดของประเทศ^{๖๖} ประกอบกับเมื่อพ.ศ. ๒๓๗๖ เจ้าเมืองเวียงจันทน์ยกทัพไปตีเมืองพวน (แขวงเชียงขวาง) และเมืองแฉง (เดียนเบียนฟู) แล้วกวาดต้อนเอาชาวลาวทรงและลาวพวน จำนวน ๔,๐๐๐ คน ส่งมาเป็นบรรณาการให้แก่กรุงเทพฯ ชาวลาวเหล่านี้ถูกส่งไปตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณ โรงภาพยนตร์เฉลิมกรุงในปัจจุบัน เรียกกันว่า ถนนบ้านลาว^{๖๗}

เรื่องของชาวลาวเหล่านี้เรื่องหนึ่ง มีบันทึกเมื่อพ.ศ. ๒๓๕๑ ว่า ชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองคำเกิดคำม่วน ให้มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านแสงกระดาน เมืองกาฬสินธุ์ เตือคร้อนเรื่องขาดแคลนข้าว และควายสำหรับทำนา ทางกรุงเทพฯ ก็ได้ให้ข้าหลวงและกรมการเมืองนำเงินหลวงมาซื้อข้าว ๒,๐๐๐ ถัง และควาย มาแจกจ่ายแก่ชาวบ้านเหล่านั้น^{๖๘}

หรืออีกเรื่อง เกี่ยวกับหนังสือสัญญาที่ไทยทำกับฝรั่งเศสเมื่อร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) ความว่า ถ้าวลาวเชื้อสายเวียงจันทน์ที่ไทยกวาดต้อนมาเป็นเชลย อยากกลับไปบ้านเมืองเดิม รัฐบาลไทยต้องไม่ขัดขวาง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ชาวลาวเหล่านั้นมีสิทธิและเสรีภาพว่าจะอยู่หรือจะกลับไปลาวก็ได้ตามสมัครใจ แต่เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่

^{๖๕} สุวิทย์ ชีรสาคัด. เรื่องเดิม. หน้า ๔๘.

^{๖๖} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. หมอกลิ้นจำปา เบิกฟ้าเมืองลาว. (กรุงเทพฯ : ภัทรธรศ, ๒๕๔๔) หน้า ๕๗.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า 56-57.

^{๖๘} สุวิทย์ ชีรสาคัด. เรื่องเดิม. หน้า ๕๐-๕๑.

ในแผ่นดินไทยดีกว่า นโยบายดังกล่าวของฝรั่งเศสจึงต้องล้มเหลว ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ในหนังสือนิทานโบราณคดีตอนหนึ่งว่า^{๖๕} ฝรั่งเศสแต่งตั้งกรมการเมืองเวียงจันทน์มาเกลี้ยกล่อม ชาวลาวให้กลับเวียงจันทน์ โดยสัญญาว่ารัฐบาลฝรั่งเศสจะให้ทั้งบ้าน ไร่นา ปศุสัตว์และเงินทุน แต่พอ ไปถึงกลับไม่ได้ตามสัญญา ทำนาก็ไม่ไ้ผล จึงพากันอพยพกลับมาไทย คนที่มีทุนมากก็กลับมาได้ถึง นครนายก ส่วนพวกที่หมดทุนก็ต้องตกค้างอยู่ที่ตำบลบ้านสองเปลือย อำเภอกุมภวาปี จังหวัดมหาสารคาม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาวยังคง ดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับจำปาสัก มีบันทึกว่า เจ้ายุติธรรมธร เจ้านครจำปาสัก ได้เข้าเฝ้าฯ ๒ ครั้ง เมื่อพ.ศ.๒๔๑๓ และพ.ศ.๒๔๑๘ ซึ่งได้นำช้างเผือกและเครื่องราชบรรณาการมาถวายด้วย ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมโภชช้างเผือก พร้อมกับ พระราชทานตราวัชรภรณ์ชั้น ๔ และเครื่องยศอื่นๆ แก่เจ้านครจำปาสัก^{๖๖} แต่หลังจากนั้น ความสัมพันธ์ ระหว่างไทยและลาวก็ห่างไกลจากกัน เมื่อลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ๆ ได้แบ่ง ลาวออกเป็น ๓ ส่วน และปกครองโดยข้าหลวงที่ถูกส่งมาโดยตรงจากฝรั่งเศส คงเหลือแต่เพียงเจ้ามหาชีวิตไว้ที่หลวงพระบาง เท่านั้น

นับแต่นั้น ลาวก็คืนรนต่อสู้กับฝรั่งเศสอย่างต่อเนื่อง แต่ถูกปราบปรามเรื่อยมา จนได้โอกาส เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดจีนและขับไล่ฝรั่งเศสออกไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขบวนการกู้ชาติจึง สามารถเติบโตขึ้นมาก กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ ขบวนการลาวอิสระ ของเจ้าเพ็ชรราช และในวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๘๘ เจ้าเพชรราชได้ตั้งรัฐบาลลาวอิสระประกาศเอกราชจากฝรั่งเศส พร้อมกับปลุกระดม ประชาชนให้ลุกขึ้นต่อต้านจักรวรรดินิยม แต่เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ไม่สนับสนุน จึงตั้งปลดเจ้าเพ็ชรราช ออกจากตำแหน่งอุปราช^{๖๗} ต่อมา ฝรั่งเศสกลับเข้ามาด้วยความช่วยเหลือจากสหรัฐ ฯ และยึดครองลาว ได้อีกครั้ง เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๙ ขบวนการลาวอิสระจึงต้องมาตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในไทย โดยมีเจ้าเพ็ชรราช เป็นประมุข เจ้าสุภานุวงศ์ เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด แต่พอปีพ.ศ.๒๔๙๒ รัฐบาลลาวอิสระได้ตกลง กับฝรั่งเศส เดินทางกลับลาวไปร่วมมือกับเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ โดยไม่ได้ปรึกษาเจ้าเพ็ชรราชผู้เป็น ประมุข เรื่องนี้เจ้าสุภานุวงศ์ก็ไม่เห็นด้วย จึงนำทหารจำนวนหนึ่งกลับลาวไปสู้รบกับฝรั่งเศส^{๖๘} จากนั้น

^{๖๕} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. นิทานโบราณคดี. (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๔๓) หน้า ๓๐๓-๓๐๔.

^{๖๖} สำนักพระราชเลขานุการ. เรื่องเดิม. หน้า ๘.

^{๖๗} สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. เรื่องเดิม. หน้า ๕๕-๕๖.

^{๖๘} มหาสิลา วีระวงศ์. เจ้าเพ็ชรราช บรมุขเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๒.) หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

เจ้าสุภานุวงศ์ได้ก่อตั้ง “เนวลาวอิสระ” ขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๕๓ โดยได้รับความร่วมมือจากเวียดนามและค่ายสังคมนิยม

หลังจากที่ฝรั่งเศสแพ้ที่เดียนเบียนฟู เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๖ ได้มีการตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมในปีพ.ศ. ๒๕๐๒ แต่จากการแทรกแซงของสหรัฐ ฯ ทำให้เกิดความขัดแย้งในรูปแบบลาว ๓ ฝ่าย ประกอบด้วยฝ่ายขวาที่สหรัฐ ฯ สนับสนุน ของนายพุมิ หน่อสะหวัน* ฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวรมณูมา** และฝ่ายซ้าย คือ เนวลาวรักชาติ (เนวลาวอิสระเดิม) กับพรรคคอมมิวนิสต์ ช่วงเวลาดังกล่าวมีความพยายามตั้งรัฐบาลผสมขึ้นอีก ๒ ครั้ง ในปีพ.ศ. ๒๕๐๕ และ ๒๕๑๕ แต่รัฐบาลก็ไร้เสถียรภาพ ทำให้การสู้รบยังคงดำเนินต่อไปเป็นเวลานาน

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕ – ๒๕๑๕ มีหลักฐานว่า รัฐบาลไทยยังได้ให้ความช่วยเหลือรัฐบาลลาวด้วยบางรายการ ได้แก่ ให้รัฐบาลลาวกู้ยืมเงิน ๑,๒๕๐,๐๐๐ ดอลลาร์ เพื่อซื้อปูนซีเมนต์มาสร้างเขื่อนน้ำจึม ส่งอาจารย์ไทย ๕ คน ไปช่วยสอนในสถาบันต่างๆ ของลาว และรับนักเรียนลาว ปีละประมาณ ๓๐๐ คน มาศึกษาต่อในประเทศไทย ตลอดจนให้ทุนอบรมและดูงานแก่ข้าราชการลาวประมาณปีละ ๑๐ – ๒๐ ทุน^{๗๓}

จนในที่สุด หลังจากที่สหรัฐ ฯ ถอนทหารออกจากอินโดจีน ปีพ.ศ. ๒๕๑๘ ฝ่ายสังคมนิยมก็เข้ายึดครองลาวได้อย่างเด็ดขาด พร้อมกับรับรองใบลาออกจากราชบัลลังก์ของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนา^{๗๔} ประเทศสปป.ลาวได้รับสถาปนาขึ้น โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธานประเทศ และนายไกสอน พมวิหาน เป็นนายกรัฐมนตรี จากนั้นไม่นาน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาวในนามของสปป.ลาว จึงได้เริ่มขึ้นอีกครั้ง เมื่อนายพิชัย รัตนกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางไปเยือนสปป.ลาว ตามคำเชิญของนายพูน สีปะเสิด รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสปป.ลาว ระหว่างวันที่ ๓๑ กรกฎาคม – ๓ สิงหาคม ๒๕๑๘ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันที่ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ไทยและลาว^{๗๕} แต่ความสัมพันธ์ไทย-ลาวช่วงทศวรรษที่ ๒๕๒๐ ก็ต้องประสบปัญหากระทบกระทั่งกัน โดยตลอด จากปัญหาความขัดแย้งทางด้านเส้นเขตแดน เช่น กรณีสามหมู่นบ้าน หรือบ้านร่มเกล้า (ดูหัวข้อ ๓.๓.๑)

* นอกจากนี้ สหรัฐ ฯ ยังแต่งตั้งให้นายพลวังปาว (ซาวมั่ง) ขึ้นเป็นผู้นำกองกำลังชนกลุ่มน้อยในลาวด้วย

** เจ้าสุวรมณูมา เป็นหนึ่งในแกนนำร่วมก่อตั้งเอกราชกับเจ้าเพ็ชรราช ทุกครั้งที่มีการตั้งรัฐผสม เจ้าสุวรมณูมาจะได้รับเกียรติให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสมอ

^{๗๓} มณฑล คงแถวทอง. เรื่องเดิม. หน้า ๑๑.

^{๗๔} สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๘.

^{๗๕} กระทรวงการต่างประเทศ. เรื่องเดิม. หน้า ๑๖.

ปรากฏการณ์ครั้งสำคัญที่สุดซึ่งพลิกโฉมหน้าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสปป.ลาว คือ การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๓ กล่าวได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงพระองค์แรกของไทยที่ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวอย่างเป็นทางการ และทุกหนแห่งที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยือน รัฐบาลสปป.ลาวและประชาชนได้ถวายการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ^{๗๖}

ต่อมา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาว อย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๘ มิถุนายน ๒๕๓๕ ครั้งนั้นหนังสือพิมพ์ประชาชนของ สปป.ลาว ได้ลงบทความว่า “การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมยามสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ครั้งประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าภูมิภาณุพันธุ์วงศ์วรเดชแห่งราชอาณาจักรไทยที่ประเทศลาวในครั้งนี้ จะเป็นการประกอบส่วนเข้าในการเพิ่มทวิสายสัมพันธ์มิตรภาพและการร่วมมือฐานบ้านพี่เมืองน้อง และ บ้านใกล้เรือนเคียงระหว่างสองชาติลาว-ไทยให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น”^{๗๗} จากนั้น พระบรมวงศานุวงศ์ของไทยได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสปป.ลาวอีกหลายครั้ง และครั้งที่สำคัญที่สุด คือ เมื่อพ.ศ.๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนสปป.ลาวอย่างเป็นทางการ เพื่อทรงเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ตลอดจนทอดพระเนตรโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร และสถานที่ก่อสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำห้วยซอน^{๗๘} อันเป็นจุดสูงสุดของความสัมพันธ์ของไทยและสปป.ลาว

^{๗๖} มณฑล คงแถวทอง. เรื่องเดิม. หน้า ๔๐-๔๑.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๐. ข้อความนี้เหล่านี้เป็นสำนวนลาว คำบางคำจึงค่อนข้างแปลก

^{๗๘} สำนักพระราชวัง. เรื่องเดิม. หน้า ๑๔-๑๕.